

Pomospost

Het gaat slecht met mijn pruimenboom

Afkomst van de Kijlse Suikerpeer

Blik op de boom. Het beurtjaar

Colofon

Redactie Pomospost

Jan Veel, Eindredacteur/Pomologische onderwerpen.
Jans Koops, Ziekten en Plagen, beheer website NPV.
Dick Smith, Coörd. activiteiten en bestuurlijke informatie.
Gerrit J. Pollard, Creatief Culinair, Buiten Geluiden, advertenties.

Algemeen redactieadres

Redactie Pomospost, Molenweg 122, 9365 PH Niebert.
E-mail: info@npv-pomospost.nl, telefoon: 0594-549173.
Website: www.npv-pomospost.nl

Aanleveren kopij: voor 18-10, 18-01, 18-04, 18-07

Contributie en betalingen

Postbank: 254.692 t.n.v. NPV te Assen.
Rabobank: 3828.84.442 t.n.v. NPV te Assen.

Ledenadministratie: Jan Wittenberg,
e-mail: j-wittenberg@hetnet.nl.

NPV-bestuur

Voorzitter / Penningmeester: Dick Smith,

e-mail: smith-grasdijk@hetnet.nl

telefoon: 0596-601197.

Secretaris: Jan Wittenberg,

e-mail: j-wittenberg@hetnet.nl, tel.: 050-3183360.

Leden: Lex Kleijn, Hennie Rossel, Jan Schreurs,
Jaap Strik.

Algemeen Secretariaat NPV,

Postbus 353, 9400 AJ ASSEN,

e-mail: info@npv-pomospost.nl,

telefoon: 050-3183360.

Regionale contactpersonen voor vragen over oude fruitrassen

Groningen en Drenthe: Jan Woltema, 't Pad 25,
9365 TA Niebert. Telefoon: 0594-549265.

Friesland, kop van Overijssel, Zuid West Drenthe:

Geert Bosma, Markeweg 64, 8398 GP Blesdijke.

Telefoon: 0561-441567.

Oost Nederland: Hennie Rossel, P. van Vollenhovelaan

18, 7251 AR Vorden. E-mail: rossel@euronet.nl.

Telefoon: 0575-552828.

Noord-Holland: Henk en Nol Houtman,

Sonnevanck 23, 1462 EK Midden Beemster.

E-mail: fruit@nolgardendesign.nl, tel.: 0299-681692.

Zuid-Holland en Utrecht: Josje Regout, Noordenseweg

50, 2421XX, Nieuwkoop.

E-mail: josje@oudefruitrassen.nl, tel.: 0172-571918.

Vragen over determinatie en oude fruitrassen

Jan Woltema, telefoon: 0594-549265.

Vragen over ziekten en plagen in fruit

Jans Koops. E-mail: info@bongerdgroteveen.nl,
telefoon: 050-3095286.

Lidmaatschap

Het lidmaatschap kan op elk moment ingaan, de jaarlijkse
contributie, € 25,—, is naar rato. Beëindiging van het lid-
maatschap dient voor 1 december schriftelijk te worden
ingediend bij de ledenadministratie.

Herfst 2007

Inhoudsopgave

De peer op de omslag: Nouveau Poiteau	1
NPV en collectievorming.	2
Genenbanken. Hoe en waarom.	3
Grondsoort en keuze van fruitrassen.	7
Blik op de boom. Het beurtjaar.	13
Afkomst van de Kilse Suikerpeer.	15
Het gaat slecht met mijn pruimenboom.	19
Vrucht en wijn.	21
Triomphe d'Alcase en wijn.	22
Moes en compote.	23
Sloveense walnotenpotica.	24
Landschapsbeheer Nederland.	25
Bezoek POM Noord-Holland.	27
Agenda.	28

Pomospost is een uitgave van de Noordelijke Pomologische Vereniging. De NPV stelt zich het opsporen en in stand houden van oude fruitrassen ten doel. Het geven van advies over aanplant en onderhoud is daarbij een belangrijke taak. U kunt als lezer vragen stellen aan de in dit colofon genoemde adressen.

De peer op de omslag: Nouveau Poiteau.

Synoniemen: Snottebel, Snotpeer, Bougiepeer, Choix d'Amateur, Grüne Flaschenbirne.

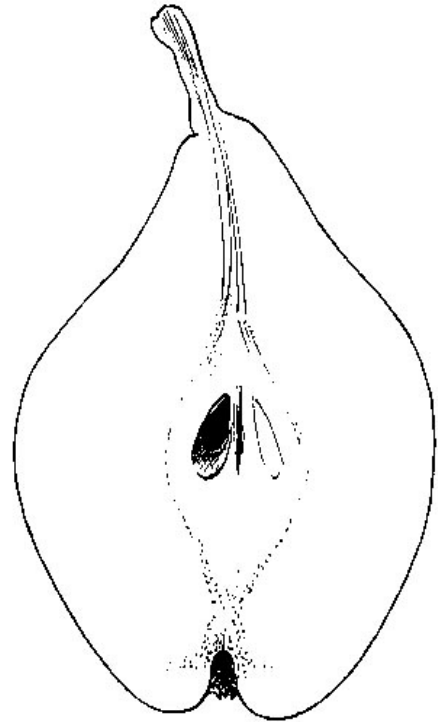
Herkomst en verspreiding. In 1827 gewonnen door van Mons te Leuven en vernoemd naar de Franse pomoloog Poiteau. Was in heel Europa verspreid en kwam ook in Nederland algemeen voor. Tegenwoordig kan men in oude boomgaarden nog regelmatig een boom van dit ras aantreffen. In Zeeland was ze van belang als bestuiver van de Doyenné du Comice en in België werd ze veel gebruikt als tussenstam.

De vruchten bezaten weinig handelswaarde, omdat de vruchten geen kleur hadden, spoedig zacht en buikziek werden en de smaak vaak matig was. Bij de kwekers was ze echter populair omdat het ras hoge opbrengsten gaf.

Vrucht: Middelgrote tot zeer grote, buikig peer-vormige vrucht. De scheve asymmetrische vorm is zeer karakteristiek, afgerond van onderen, in het midden breed en versmald naar de steel. De forse steel staat rechtop of iets gebogen en wordt vaak door een vleesknobbel iets op zij gedrukt. De diepe scheve kelkholte is omgeven door ribben, knobbels en rimpels. De gladde, droge en iets ruwe schil is dofgroen en is nogal wisselend met roestvlekken overdekt en verkleurt soms naar geelgroen en kan dan een geringe bloes krijgen.

Het vruchtvlees is geelwit, onder de schil iets groen. Op een goede warme standplaats kan de peer smeltend, zeer sappig, zoet en fijn zurig worden, op mindere standplaatsen, in de schaduw en op kleigronden, wordt ze waterig en zeer flauw van smaak. Vandaar de bijnamen. Ze heeft over het algemeen weinig aroma.

Boom en standplaats. De boom groeit matig tot sterk en wordt steil. Ze is goed bedekt met zijtakken en vruchthout. Door de late en langdurige bloei is de kans op nachtvorstschade en daardoor een misoogst klein. De peren hangen windvast, zodat de bomen ook als windscherm in boomgaarden werden gebruikt. Ze vraagt een zonnige standplaats en is niet geschikt voor kleigrond.

Gebruik. Deze vaak matig smakende handpeer is zeer geschikt als droogvrucht. In hardrijpe toestand ook als sappeer en stoofpeer bruikbaar, hoewel ze dan niet rood kleurt.

Teeltwaarde. Voor de liefhebber is aanplant van de Nouveau Poiteau het overwegen waard omdat de boom goed gezond is en snel en goed draagt.

Ze is zeer geschikt voor leivormen. Tegen een warme muur zal een leiboom met Nouveau Poiteau goede en smakelijke handperen geven. Omdat de boom smal blijft, neemt ze niet te veel ruimte in beslag, wat een voordeel kan zijn.

Ze is op natte gronden gevoelig voor schurft.

Pluk- en gebruikstijd. Plukrijp eind september, begin oktober, te gebruiken tot begin november. De peren zijn kort te bewaren.

NPV en collectievorming

Oprichting van werkgroep collectievorming

De determineergroep van de NPV, eens begonnen als de 'Speurpom', maar inmiddels een echte commissie van de NPV – de Determinatiecommissie - is al vele jaren bezig om middels determineerdagen en anderszins het oude rassenbestand in grote delen van Nederland op naam te brengen en in kaart te brengen. Op diverse locaties zijn er door leden de afgelopen jaren collecties van meest oude, teruggevonden rassen aangelegd. Omdat daarbij nogal wat rassen zijn waarvan de identiteit niet meteen met zekerheid kon worden vastgesteld, vindt op diverse plaatsen het determineren voortgang.

Een bekende collectie binnen de NPV gelederen is die, die door leden van de NPV destijds is samengebracht in De Fruithof te Frederiksoord. Identificatie van oude fruitrassen is een uiterst gecompliceerde zaak en ook in die collectie wordt dus nog steeds gedetermineerd door leden van de Determinatiecommissie.

Om een goed overzicht te krijgen van de verschillende collecties, de locaties daarvan, welke rassen in de diverse locaties zijn vertegenwoordigd en waar die vandaan komen, is dit voorjaar, volgende een besluit van de Algemene Ledenvergadering, een werkgroep gevormd teneinde de binnen de NPV-gelederen bestaande collecties in kaart te brengen.

De werkgroep bestaat uit twee leden van de Determinatiecommissie, te weten Jan Woltema en Lukas Duijts. Verder hebben in deze werkgroep Grietje Bergsma, Harry van der Laan en Joes Boerma zitting genomen, waarbij Joes Boersma de computerondersteuning verzorgt. Als contactpersoon naar het Bestuur treedt Jan Schreurs op. Hij was op de laatst gehouden Algemene Ledenvergadering in maart 2007 tot het Bestuur toetreden.

Voordat met het opnemen van de collecties in een databestand kan worden begonnen, dienen als eerste vragen beantwoord worden als hoe zal verdeling van de werkzaamheden zijn, hoe moet het bestand worden opgezet en hoe dienen de leden overzichten van de onder hun beheer staande collecties aan te leveren.

Een aantal leden van de NPV had, na een eerder gedaan verzoek van het Centrum voor Genetische Bronnen (Wageningen UR), de overzichten van door hen beheerde appelcollecties al aangeleverd aan de z.g. appel-database van dit Centrum.

Deze collecties zijn, qua naamgeving onder mijn hoede, in nauwe samenspraak met andere leden van de Determinatiecommissie gestroomlijnd. Ze zijn inmiddels, overigens nog in grotendeels onbewerkte vorm, door voornoemd Centrum op internet geplaatst (zie www.appelcollecties.nl). Hoewel het hierbij alleen om collecties van appelrassen gaat, is die opzet een goede basis voor het opzetten van een eigen, verenigings-database. Onze verenigingsdatabase zal er echter een zijn die zoveel mogelijk alle fruitrassen zal omvatten die binnen NPV-gelederen door de jaren heen zijn teruggevonden, verzameld en in collecties zijn onder gebracht, die onder haar hoede zijn ingericht.

Omdat de NPV-database meer zal omvatten dan alleen appels, dienen de lijsten van appelcollecties die aan 'Wageningen' zijn doorgegeven aangevuld te worden met gelijksoortige gegevens van andere, in beheer gehouden fruitrassen, als peer en pruim. Ook wordt gevraagd om, indien mogelijk, meer specifieke, door de werkgroep nuttig geachte gegevens omtrent de verzamelde rassen te verschaffen. O.a. gegevens over herkomst en naamgeving, in het bijzonder lokaal gebruikte namen, zijn daarbij uiterst waardevol.

Wanneer de overzichten van de door leden samengebrachte en/of beheerde collecties uiteindelijk op de website van de NPV geplaatst zijn, zal deze database die, door alle leden gemakkelijk te raadplegen zal zijn, een uiterst waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de verdere identificatie en instandhouding van het traditioneel geteelde rassenbestand in Nederland.

Wij zullen u in de komende nummers van de Pomospost op de hoogte houden van de ontwikkelingen.

Hennie Rossel, bestuurslid NPV

Voorwoord bij het artikel van Rob van Treuren over genenbanken

In een genenbank voor cultuurgewassen worden zaden van diverse gewassen en hun wilde verwanten bewaard. Een van de plaatsen waar zo'n genenbank is gevestigd is het Centrum voor Genetische Bronnen (CGN) in Wageningen. Naast zaden, wordt er door deze genenbank ook levend materiaal bewaard in de vorm van op het land groeiende gewassen. Zo is er op het instituut voor Praktijkonderzoek Plant & Omgeving (PPO) te Randwijk een appelcollectie ondergebracht die voor een groot deel bestaat uit oude, Nederlandse variëteiten.

Het CGN heeft uiteraard ook grote interesse in de collecties die door verenigingen en particulieren zijn aangelegd. Om van die collecties een overzicht te krijgen is het CGN bezig een appeldatabase op te zetten. Deze database is te vinden op www.appelcollecties.nl. Appel of meer algemeen, fruitcollecties zijn dus niet alleen van belang als cultureel erfgoed maar zijn ook belangrijke genenbanken. In deze aflevering gaat dr. Robbert van Treuren in op het "hoe en waarom" van genenbanken. In volgende uitgaven van de Pomospost zal hij deze problematiek verder uitdiepen.

Gerrit J Pollard.

Genenbanken: hoe en waarom

Genetische erosie

Ons voedsel zoals we dat tegenwoordig kennen en consumeren, is ontstaan door selectie en verbetering van planten die, in het verre verleden in de natuur voorkwamen. De biodiversiteit in het milieu van onze verre voorouders is geleidelijk geschikt gemaakt voor consumptie en het bedrijven van landbouw, een proces dat domesticatie wordt genoemd.

Dit heeft er voor gezorgd dat veel van onze cultuurgewassen nauwelijks nog lijken op hun wilde voorlopers. Toch zijn de wilde voorlopers vaak nog goed kruisbaar met hun gecultiveerde verwanten en zijn ze belangrijk als potentiële bron van nieuwe eigenschappen bij het ontwikkelen van nieuwe rassen (Figuur 1).

Figuur 1: Gecultiveerde sla (*Lactuca sativa*) en zijn wilde verwante kompassla (*Lactuca serriola*).

Uitwisseling van gedomesticeerd materiaal, aanpassing van het materiaal aan lokale omstandigheden en veelzijdige gebruiksdoeleinden hebben er toe geleid dat door de eeuwen heen in veel gewassen een rijke schakering aan verschillende rassen is ontstaan. Deze diversiteit is door modernisering van de landbouw sterk afgenomen, o.a. door vervanging van veel traditionele rassen door enkele grootschalig geteelde moderne rassen. Daarnaast zijn in de laatste decennia de groeigebieden van veel wilde

soorten, waaronder ook de verwanten van onze cultuurgewassen, door menselijke activiteiten sterk bedreigd geraakt of al verloren gegaan. Het besef dat deze ontwikkelingen een ernstige bedreiging vormen voor de variatie in zowel gecultiveerd als wild materiaal heeft er toe geleid dat wereldwijd acties werden gestart ter bescherming van deze diversiteit. Het proces van afnemende genetische variatie in een gewas en zijn wilde verwanten wordt ook wel aangeduid met genetische erosie.

Genetische variatie en genenbanken

Aan de basis van de diversiteit in eigenschappen, staan de verschillen die voorkomen in het DNA van organismen. DNA, dat een afkorting is van de Engelse term "DesoxyriboNucleic Acid" (in het Nederlands desoxyribo-nucleïnezuur), is een chemische stof in de cellen van organismen en bevat de instructies voor de ontwikkeling en het functioneren van het organisme. Een gen is een klein deel van het totale DNA en bevat de informatie die nodig is voor het tot stand komen van een bepaalde eigenschap van het organisme, bijvoorbeeld de bloemkleur van een plant. Genen worden van generatie op generatie aan het nageslacht doorgegeven. Soms treden er veranderingen (mutaties) in het DNA op. Wanneer zo'n mutatie in het gen voor bloemkleur plaats vindt, kan dit tot gevolg hebben dat er witte bloemen in plaats van rode ontstaan. In dit geval spreken we van genetische variatie voor de eigenschap bloemkleur.

Bij veel organismen is in de loop van de tijd een ruime genetische variatie in eigenschappen ontstaan en dit vormt de motor voor verdere evolutie. Zonder genetische variatie is geen aanpassing van organismen mogelijk aan veranderende milieumomstandigheden of aan veranderde consumentenbehoeften.

Een genenbank is een instelling die probeert de genetische variatie van een gewas en zijn wilde verwanten zoveel mogelijk in stand te houden. Genenbanken proberen dit o.a. te bereiken door het aanleggen van collecties die de totale genetische diversiteit van een gewas en zijn wilde verwanten zo goed mogelijk vertegenwoordigt. Hierdoor blijft de genetische diversiteit toegankelijk voor gebruikers, zowel in hedendaagse toepassingen als in toekomstig gebruik. Overigens is gebruik niet de enige reden voor het aanleggen van collecties. Bescherming van cultureel erfgoed is een andere overweging.

Figuur 2: Voorbeeld van ex situ conservering (links) en in situ conservering (rechts).

Conservering van diversiteit

Bij activiteiten gericht op de conservering van diversiteit wordt veelal onderscheid gemaakt tussen ex situ conservering en in situ conservering. Ex situ conservering houdt in dat de diversiteit niet bewaard wordt op de plaats waar de diversiteit normaal wordt gebruikt, terwijl dit bij in situ conservering wel het geval is (Figuur 2). Een genenbankcollectie is dus een voorbeeld van ex situ conservering.

Bij genenbanken van plantengewassen gebeurt dit voornamelijk in de vorm van zakjes zaad die onder gecontroleerde omstandigheden worden opgeslagen. Een zakje kan bestaan uit een verzameling zaden van een bepaald ras maar ook uit zaden van wilde planten die op een bepaalde

plek zijn verzameld. Daarnaast wordt door genenbanken ook wel levend materiaal in stand gehouden, zoals dat bijvoorbeeld gebeurt bij appelbomen.

Eenheden van genenbankcollecties worden "accessies" genoemd en kunnen bijvoorbeeld een ras, populatie van een wilde soort of een appelvariëteit vertegenwoordigen. Door de "Food and Agriculture Organization" van de Verenigde Naties (FAO) werd in 1996 geschat dat wereldwijd meer dan 6 miljoen accessies zijn opgeslagen in meer dan 1300 collecties. Overigens heeft men geschat dat slechts 35% van deze accessies uniek is.

Takepakket van genenbanken

Het aanleggen van collecties en geleidelijk verbeteren van de samenstelling ervan is slechts één aspect van het genenbankwerk. Opgeslagen accessies dienen levensvatbaar te blijven. Dit houdt in dat de kiemkracht van zaadmonsters periodiek wordt gecontroleerd en, indien nodig, nieuw zaad wordt gemaakt via vermeerdering van het materiaal.

De waarde van accessies hangt nauw samen met de hoeveelheid informatie die erover bekend is. Belangrijke activiteit in het genenbankwerk is dan ook het beschrijven van allerlei kenmerken (bijvoorbeeld groeiwijze, bladvorm, bladkleur en bloeitijd) van accessies in veldproeven (Figuur 3) en het onderzoeken op aanwezigheid van belangrijke eigenschappen (bijvoorbeeld ziektegevoeligheid en smaak). Dit laatste wordt veelal uitgevoerd in samenwerking met veredelingsbedrijven.

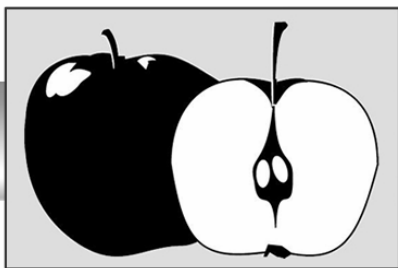
Bij het beschrijven van accessies wordt tegenwoordig in toenemende mate gebruik gemaakt van moleculaire merkertechnieken, waarmee rechtstreeks naar variatie in het DNA kan worden gekeken. Het aanzienlijke aantal accessies dat in genenbanken aanwezig is, bijvoorbeeld circa 25 duizend in de collectie van het Centrum voor Genetische Bronnen, Nederland (CGN), maakt dat goede documentatie en een efficiënt gegevensbeheer cruciale elementen zijn in het genenbankwerk.

Tot het takenpakket van genenbanken behoort ook het beschikbaar stellen van accessies aan bonafide gebruikers. Zo worden door het CGN jaarlijks circa 5 to 6 duizend zaadmonsters van accessies aan gebruikers verstrekt. In volgende uitgaven van de Pomospost zullen een aantal aspecten van het takenpakket van genenbanken in meer detail tegen het licht worden gehouden.

Figuur 3: Veldexperiment voor het beschrijven van kenmerken van accessies van sla.

Rob van Treuren
Centrum voor Genetische Bronnen, Nederland (CGN). Wageningen Universiteit en Onderzoekscentrum, Postbus 16, 6700 AA Wageningen. tel. 0317 477082, fax. 0317 423110, e-mail: Robert.vanTreuren@wur.nl

POMOLOGIA

Grondsoort en de keuze van fruitrassen

Fruitbomen groeien overal, behalve op het duin en in een moeras. Ze groeien op elke grondsoort, op goede, maar ook op slechte grond. Wel bepaalt de aard van de bodem de groei van een fruitboom en de opbrengst aan fruit. Om bevredigende resultaten op mindere gronden te krijgen is het raadzaam fruitbomen te kiezen die hierop willen gedijen.

De gezondheid van een fruitboom en de kwaliteit van het fruit hangen sterk af van grondsoort, klimaat en ligging (al of niet zonnig of in de wind). Hier gaan we in op de eisen die fruitbomen aan de grondsoort stellen en de mogelijkheden voor de aanplant van fruit die dit biedt.

Fruitsoorten geven de voorkeur aan luchtige, humusrijke, vochthoudende en voldoende warme bodem. Wie over deze grond beschikt, hoeft zich bij de keuze van een fruitsoort of fruitras niet af te vragen of zijn/haar grond daarvoor geschikt is. Vrijwel alles zal hierop gedijen. Maar de meesten van ons beschikken niet over ideale grond. Toch hoeft dit geen al te groot probleem te zijn, want op de meeste bodemtypes kan fruit goed groeien. Ongeschikt zijn eigenlijk alleen droog zand (duinen en zandverstuivingen) of moerasveen.

Minder ideaal zijn de volgende bodems. Een bodem die te grofkorrelig is en daardoor te sterk uit droogt (hogere zandgrond), die te weinig humus bevat, te zuur of te kalkrijk is, waar een vaste laag in de ondergrond zit, of die een heel sterk wisselende grondwaterstand heeft. Nu kan men minder geschikte grond met o.a. technische hulpmiddelen en door bemesting en bekalking weliswaar sterk verbeteren, maar voor de particulier is het verstandig om fruitrassen te kiezen die geschikt zijn voor de grond in plaats van de grond aan te gaan passen aan de boom. Op twee aspecten gaan we eerst nader in: de waterhuishouding en harde lagen in de bodem.

Grondwaterstand en waterhuishouding.

Veel problemen met fruitbomen ontstaan als de waterhuishouding in de bodem niet goed is. Water en lucht moeten in een gunstige verhouding in de grond aanwezig zijn; niet te veel water maar ook niet te weinig. Dit bepaalt grotendeels wat een goede en slechte grond is. Gebrekkige ontwatering, vaste ondoordringbare lagen of te grofkorrelige grond, waardoor de grond uit kan drogen, bepalen of een fruitboom op den duur goed zal blijven groeien.

Een hoge grondwaterstand tijdens de groeiperiode (april – oktober) is funest voor al het grootfruit. Als de grond in het groeiseizoen blijvend nat is (d.w.z. als het grondwaterpeil niet minstens een halve meter diep is), zal er bij appels en peren veel vruchtboomkanker op treden en bij steenfruit gomziekte en bacteriekanker. Soms sterven bomen af.

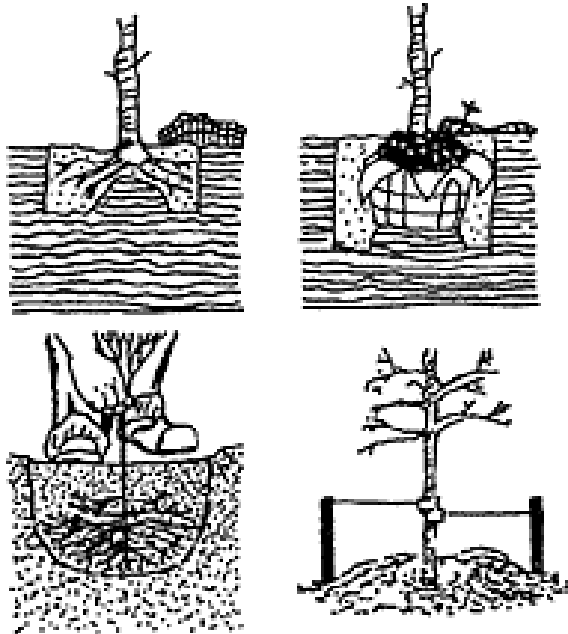
Buiten de groei-periode is een tijdelijke verhoging van het grondwaterpeil geen probleem. Fruitbomen in de uiterwaarden bv. kunnen probleemloos lange tijd in de winter onder water staan en daarna voorspoedig groeien.

Harde ondoordringbare lagen.

Een ondoordringbare laag van keileem of potklei moet minstens 75 cm diep zitten, want als er langdurige periodes met te veel vocht in de bodem voor komen, is dit funest voor het wortelgestel. Dan ontstaan dezelfde problemen als bij te natte grond: vruchtboomkanker bij pitfruit en bacteriekanker en gom bij steenfruit.

De volgende maatregelen kunnen genomen worden als men ondoordringbare lagen in de bodem heeft.

- Diep ploegen, dat de harde lagen doorbreekt en vermengt met lossere andere grondlagen,
- Boorgaten maken door de harde laag en opvullen met grint, zodat het water weg kan.

Bodemtype en de groei van fruitbomen

In plantadviezen wordt gesproken van bodemtypes als klei, leem, zand, zavel en veen. Meestal is er sprake van een tussenvorm, omdat de bovenlaag van tuinen vaak bestaat uit opgebrachte tuinaarde of oude akkergrond. Niettemin kan de grond gekenmerkt worden door een meer of minder zandig of kleilig karakter, een wat te droge of te natte situatie. Wie zulke minder ideale grond heeft, zal rassen moeten kiezen die zo een type grond verdragen.

Zavel

Zavel is een mengsel van klei en zand. Goede vochthoudende lichte tot middelzware zavel staat het beste aangeschreven. Hierop groeien alle fruitbomen goed, ze dragen vroeg en de houdbaarheid is bevredigend. Vrijwel alle fruitsoorten en elk fruitras kunnen hierop aangeplant worden, met uitzondering van sterk zuurminnend kleinfruit als de blauwe bes.

Klei

Veel hoogstamfruitbomen, behalve een klein aantal zandminnende rassen, voldoen prima op klei. De meeste boomgaarden zijn vroeger aangelegd op zware kleigrond, zoals op de oude

rivierwallen in het riviereengebied en op zeeklei. Deze zijn geschikt omdat ze voedselrijk zijn en een groot waterhoudend vermogen hebben. Vooral als in de groeiperiode de bomen voldoende vocht toegevoerd moeten krijgen heeft kleigrond voordelen. De fijne gronddeeltjes van klei maken dat de capillaire werking (opstijging van water) veel beter is dan bv. op zandgrond. De bomen blijven zo ook in droge periodes van water verzekerd.

Nadeel van zware klei is dat bomen traag op gang komen. Het kan vele jaren duren voordat ze fruit gaan dragen. Voordelen zijn dat de bomen krachtig zijn en het fruit goed houdbaar. Zware klei is bijzonder geschikt als er goed gedraineerd wordt en de grond voldoende vocht doorlatend is. Bekalking, verbetert de structuur.

Zand

Fruitbomen groeien goed op zandgrond, mits die voldoende humus bevat en van tijd tot tijd bemest wordt. Alleen op hoog gelegen zandgronden kunnen geen fruitbomen groeien, deze drogen te snel uit. Zandgronden kennen grote verschillen in humusgehalte. Een humusgehalte van minstens 4% is voor een gezonde groei van fruitbomen nodig. Op (betere) zandgrond slaan fruitbomen gemakkelijk aan en groeien in de jeugdfase snel. Het fruit hangt losser en is meestal minder goed houdbaar. Op wat hoger gelegen armere zandgronden gaan pitvruchten na een jaar of tien kwakkelen en na 25 tot 30 jaar gaan ze de ouderdomsfase in. Peren komen op deze gronden laat in productie Steenvruchten leven korter op deze gronden.

Minder geschikte zandgronden kunnen voor klein blijvende appelbomen (op zwakke onderstam) en voor leibomen geschikt worden gemaakt door een groot plantgat tot 80 cm diep te vermengen met compost of potgrond.

Zandgronden reageren goed op mulching (deponeren van maaisel rond de stam van de bomen) tijdens het groeiseizoen,

Lage natte gronden

Veengrond en zware natte klei, zoals komgrond en potklei zijn slecht doorlatend en daarom ongeschikt voor de meeste fruitrassen. Door hun slechte structuur is de beworteling vaak slecht. Ze verzuren snel als gevolg van de gebrekkige doorluchting. Ook als er een opgebrachte laag tuingrond over zwart veen wordt aangebracht, blijft de bodem ongeschikt. Een mogelijkheid is de bomen op heuveltjes zetten en dan nog blijft de rassenkeuze beperkt.

Op zulke natte grond is weinig aanplant van pitfruit mogelijk, enkele moesappels en een enkele handappel. Bij de peren moet men zich beperken tot stoofperen. Sommige pruimen voldoen redelijk op deze grond.

Geschiktheid van fruitsoorten en rassen.

Als er geschikte onderstammen en rassen worden gekozen kan ook op minder ideale grond, kan met bevredigend resultaat succes fruitteelt plaats vinden. Daarbij geldt dat er verschillen zijn tussen fruitsoorten (appel, peer, pruim, kers, perzik en abrikoos) en tussen de afzonderlijke rassen, wat betreft de eisen die ze aan de grond stellen.

Appels

Appels groeien op de meeste gronden als men geschikte onderstammen en rassen kiest. Ze hebben bij voorkeur lichtzure, goed gedraineerde zavel, maar ook op zware voedzame klei gedijen appels. Op natte ondoordringbare grond en op arme zandgrond is de keuze erg beperkt. Op die bodems kan men beter geen zwakke onderstammen toepassen, maar een zaailing of een sterke onderstam als MM106. Met MM9 en MM7 moet men voorzichtig zijn.

Peren

Peren zijn gevoeliger voor droogte en voldoen daarom beter op wat zwaardere grond, al moet die voldoende doorlaatbaar zijn. Fijne handperen vragen een bodem die snel opwarmt, zavelgrond is daarvoor het meest geschikt. Peren op zaailingonderstam wortelen dieper en kunnen daardoor droogte beter verdragen.

Rassen geschikt voor alle gronden (rassen die geen bijzondere eisen aan de bodem stellen)

Appel: Alkmene, Antonovka, Baumann's Reinette, Beauty of Wiltshire, Court Pendu, Elstar, Fraas Sommerkalvill, Finkenwerder Prinz, Geflammter Kardinal, Gloster, Harberts Reinette, Hiberna, Joseph Musch, Kaiser Alexander, Keswick Codlin, Luxemburger Reinette, Martini, Odenwalder, Oldenburger, Oranje Reinette van Pomona, Present van Holland, Princesse Noble, Reinette Descadre, Riesenboiken, Rode Bellefleur, Schöner von Hernhut, Sterappel, Wealthy. Verder vrijwel alle zoete appels.

Peer: Alexandrine Drouard, André Desportes, Beurré Hardy, Beurré Lebrun, Beurré de Merode, Bonne Louise d'Avanches, Comtesse de Paris, Conference, Docteur Jules Guyot, Doyenné d'Alençon, Franse Wijnpeer, Epargne, Josephine de Malines, Jules d'Airolles, Juttepeer, Kieffer, Madame Treyve, Madame Verte, Noordhollandse suikerpeer, Nouveau Poiteau, Petersbirne, Pitmaston Duchess, President Mas, Seigneur d'Esperen, Zwijndrechtse Wijnpeer.

Pruim: De meeste pruimen, Belle de Louvain, Early Rivers, Mirabellen, Reine Claude d'Oullins en Victoria stellen geen bijzondere eisen.

Geschikt voor lichte, droge en matig droge gronden:

Appel: Adam's Pearmain, Alkmene, Ananas Reinette, Baumann's Reinette, Charlamowsky, English Winter Goldpearmain, Glorie van Holland, Groninger Kroon, Jonathan, Idared, Landsberger Reinette, Lemoen, Notarisappel, Pater van den Elzen, Princesse Noble, Zigeunerin.

Peer: Beurré d'Amanlis, Beurré Bosc, Beurré Capiaumont, Beurré de Mérode, Calebasse Bosc, Conseiller à la Cour, Docteur Cornelis, Fondante de Bois, Marguárite Marrilat, Préconce de Trévoux, President Drouard, Princesse Marianne, Rode Bergamotte.

Behalve op droge is ook op zware natte grond een zaailingonderstam vereist. Daarop groeit vrijwel elk perenras. Een kwee als onderstam is alleen geschikt voor lichte klei- of zavelgronden.

Op andere gronden zal dit zwakke en ziektegevoelige perenbomen opleveren. Op zeer zware klei en hoge zandgrond zijn slechts enkele variëteiten bruikbaar.

Steenfruit

Pruimen en kwetsen stellen minder eisen aan de grond, maar op minder goede grond komen ze minder tot hun recht. Op goede grond krijgt men de beste en lekkerste pruimen.

Ze geven de voorkeur aan wat zwaardere grond. Kersen vragen vanwege het uitgebreide wortelstelsel een goed doorlaatbare bodem. Zoete kersen vragen een luchtige, voedzame bodem, niet te vochtig en wat kalkhoudend. Droge zandgronden, zware natte klei en veen zijn ongeschikt. Zure kersen verkiezen voedzame en voldoende vochtige zandige grond. Ze verdragen een hogere waterstand, zelfs op natte venige gronden gedijen nog zure kersen. Het idee dat voor zure kersen de grond bekalkt moet worden is achterhaald. Een hoger kalkgehalte geldt nog minder voor zoete kersen: die gedijen juist beter op kalkarme grond en blijven dan goed gezond. Wel moet men bedenken dat teveel bemesting een te gulle groei geeft, met een extra grote kans op bacteriekanker.

Abrikozen en perziken stellen weinig eisen aan de grond, het belangrijkste is dat ze op een voldoende warme standplaats staan.

Geschied voor betere kleigronden:

Appel: Charlamowsky, Eisdener en Gronsvelder Klumpke, Finkenwerder Prinz Franse Zure, Friedrich von Baden, Glorie van Holland, Goudreinette, Harberts Reinette, Horneburger Pfannkuchapfel, Holsteiner Cox, Kaiser Wilhelm, Kasseler Reinette, Koningszuur, Keuleman, Mister Gladstone, Ossenkop. Reinette du Canada.

Peer: Beurré Diel, Bezy de Chaumontel, Emile d'Heyst, Joséphine de Malines, Kruidenierspeer, Maagdenpeer, Soldat Laboureur, Winterrietpeer, Winterbergamotte.

Klei: Kwetsen, Mirabelles, Reine Claudes.

Geschied voor natte en slecht doorlaatbare gronden

Appel: Belle de Pontoise, Bramley's Seedling, Grenadier, Lord Derby, Lord Grosvenor, Lord Suffield, Mannington Pearmain, Monarch, Luntersche Pippeling, Royal Jubilee, Roter Eiserapfel.

Peer: Brederode, Cattilac, Graf Moltke, Kampervenus, Kleipeer, Martin Sec, Pondspeer, Spiegelpeer, St. Remy.

Bodemmoetheid en herplant van fruitsoorten

Soms wordt de vraag gesteld of een oude afgeleefde appel-, peer- of pruimenboom vervangen kan worden. In grote boomgaarden waarop tientallen jaren slechts één fruitsoort heeft gestaan, kunnen namelijk nieuw geplante fruitboompjes van dezelfde soort het veel slechter gaan doen dan op 'verse' grond. Dit verschijnsel wordt bodemmoetheid genoemd. Dat kan nog na vele jaren een probleem zijn. Onderstaand schema geeft een advies voor de beroepsteelt. De particulier die een enkele fruitboom wil vervangen, b.v. Een appel door een appel, hoeft zich hier echter niet veel van aan te trekken. Wel is het verstandig oude wortelresten te verwijderen en het plantgat met flink veel potgrond op te vullen.

Aan te planten:	Vroeger standplaats van:					
	Appel	Peer	Pruim	Kers	Perzik	Abrikoos
Appel	●	○				
Peer	○	○				
Pruim	○		○	○		○
Kers			○	●	●	○
Perzik				●	●	○
Abrikoos			○	○	○	○

□ = Blanco vakje: aanplant is direct mogelijk.

○ = Herplant na 4 tot 5 jaar.

● = Geen herplant binnen twintig jaar (NB: advies voor de beroepsteelt),.

Jan Veel

Zeer beurtjaargevoelige appels

Brabantse

Early

Gravensteiner

Jacques Lebel

Luntersche Pippeling

Zoete Ermgaard

Weinig beurtjaargevoelige appels

Bramley's Seedling

English Winter Gold Pearmain

Jonathan

Princesse Noble

Schöner von Nordhausen

Yellow Transparent

Beurtjaargevoelige peren

Beurré Hardy

Beurré de Merode

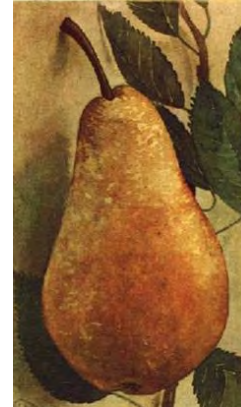
Emile d'Heyst

Jut

Kleipeer

Triomphe de Vienne

Weinig beurtjaargevoelige peren

Beurré Clairgeau

Clapp's Favorite

Comtesse de Paris

Nouveau Poiteau

Zwijndrechtse Wijnpeer

Zoete Brederode

Blik op de boom. Het beurtjaar

De fruitopbrengst van 2006 was van een ongekennde grootte, vooral appels en peren. De aanwezige energie in de boom is uitputtend aangevend om de vruchten te voeden. In zo'n mate dat er weinig voedingsstoffen meer over bleven voor de aanmaak van goede bloemknoppen voor het jaar 2007. Ondanks de vroege goede weersomstandigheden tijdens de bloei dit voorjaar, blijkt de oogst matig te zijn. We beleven nu een beurtjaar: De cyclus van het ene jaar te veel, het andere jaar te weinig opbrengst noemt men beurtjaren. Beurtjarigheid ontstaat door weersomstandigheden of rasgevoeligheid laat ik hier buiten beschouwing, de methode van aanpak is echter hetzelfde. Als boomgaardeigenaar staan u twee ingrepen ter beschikking om het proces van beurtjarigheid enigszins te reguleren: vruchtdunning en snoei maatregelen. Over vruchtdunning is reeds uitgebreid geschreven, zie de digitaal verzonden nieuwsbrief van juni 2006, hieronder in verkorte en geactualiseerde versie opnieuw te lezen.

Deze breuken leveren vaak vervelende grote wonden op

Snoeimaatregelen

Een cultuurgewas zoals de fruitboom ontvangt regelmatig een snoeibeurt. Hiermee kunt u het evenwicht tussen groei (hout) en bloei (vruchten) naar uw hand zetten. De komende winter dient u behalve de normale vervangings snoei, zich vooral te concentreren op de snoei van het vruchthout. In het bijzonder de fruitbomen die dit jaar nauwelijks fruit produceren. Hierin moet u een stevige dunning uitvoeren, neem tenminste een kwart tot een derde deel weg van het

aanwezige vruchthout, verdeeld door de gehele boom. Hiermee voorkomt u dat de massaal geproduceerde knoppen van 2007 tot bloei komen in het voorjaar van 2008. Als het vruchthout de komende zomer van 2008 alsnog teveel fruit produceert dan kunt u dit weer corrigeren met vruchtdunning.

Vruchtdunning

Voor de meeste boomgaardeigenaren was 2005 een slecht fruitjaar. De bloei, nog in de knop van vooral pruimen en peren, meestal de vroege bloeiers, was verwoest door de heftige nachtvorsten in maart. Deze misoogst werd nauwelijks gecompenseerd door de geringe appelopbrengst. Alle energie kon de boom benutten voor het ontwikkelen van nieuwe bloemknoppen vanaf juli voor het oogstjaar 2006.

De oerdrang van de boom is overleven, hij wil zich als soort instand houden. Dit kan alleen geschieden door het produceren van pitten. De aanmaak van pitten in 2005 voor 2006 was massaal omdat de boom in 2005 minimale vruchtdracht had.

In een te verwachten massale fruitopbrengst schuilt ook een probleem. Als u de boom ongestoord zijn vruchtbaarheidsdrang toestaat dan zult u komen te staan voor een aantal vervelende problemen; veel (te) klein en matig smakend fruit, takbreuk, moniliarot en beurtjarigheid.

Knip dicht op de stam en laat m.a.w. geen kapstokjes staan

Er is maar één remedie, u moet uw vruchten dunnen. Dit kan met de snoeischaar of nog beter met een druivenschaartje. Met de hand kan ook, de vruchten er niet aftrekken maar opzij duwen zodat het steeltje breekt. Bij het werken met een schaar denk er dan om dat u het steeltje doormidden knipt.

Houdt bij de terugsnoei de snoerschaar haaks op de tak.

Eind mei begin juni kunt u beginnen met de pruimen. U moet zo dunnen dat er tussen elke overgebleven pruim een handpalm past. Vanaf half juni kunt u beginnen met de appels en de peren. Verricht de dunning van de vruchten verdeeld over de gehele kroon. U kunt meerdere dunrondes uitvoeren. Fruitbomen zijn namelijk zelf ook in staat tot dunnen, de zogeheten juni-ruï. U kunt later in juli nog eens een controle-rende dunning uitvoeren. Met het dunnen streeft u ernaar om smakelijke grotere vruchten te krijgen. Tevens ontlast u de boom tegen takbreuk, deze breuken leveren vaak vervelende

en grote wonden op. Vooral als u jonge bomen bezit, dan kan door het buigen of breken het gestel van de boom aanzienlijk uit balans raken. Zorg ook dat u voldoende stuthout in voorraad heeft om de takken te ondersteunen. Elke tak die te ver doorbuigt of draait door een extreme belasting loopt eigenlijk kneuzingen op. De bast wordt op de kneusplaatsen gevoeliger voor vorst en schimmels. Behalve dat dunnen de vruchtkwaliteit verbetert, het gestel ontlast van overgewicht is er een andere belangrijke reden, namelijk het tegengaan van beurtjarigheid. Als u de boom kunt ontdoen van zoveel mogelijk vruchten als u durft te dunnen, betekent dit dat u de boom een kans geeft om ook nog weer goede knoppen te produceren voor de komende zomer.

Harry van der Laan

(hieronder ziet U Harry van der Laan pomologisch advies geven op een vorige editie van Laand en Vrucht)

“Laand en Vrucht” de gezellige en informatieve erfgoedmarkt

Kom dit najaar voor informatie, activiteiten of voor de gezelligheid ook even kijken:

- Determineren meegebracht fruit door de Noordelijke Pomologische Vereniging
- Advies over en verkoop van oude fruitrassen en klein fruit
- Persoonlijk advies over inrichting en onderhoud van het boerenerf
- Uilen, vlinders en andere dieren van het boerenerf
- Workshop boomverzorging volgens de Visual Three Assessment- methode

---

Op zoek naar de afkomst van de Kilse Suikerpeer

We kennen allemaal de “gewone” Suikerpeer, officieel de Noord-Hollandsche Suikerpeer. Er bestaat echter ook nog een andere Suikerpeer, de Kilse Suikerpeer genoemd. Dit artikel beschrijft de opsporing en redding van een ras waar mogelijk nog één stervende boom van over was.

De Kilse Suikerpeer

De Kilse Suikerpeer is genoemd naar het gehucht Kille langs de snelweg van Utrecht naar Breda, onder Gorinchem, net in Brabant, aan de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Rasvernoemingen zijn mij onbekend. Aan deze onbekendheid van dit, naar ik veronderstelde regionale rasje, wil ik met dit artikel een definitief eind maken.

Wat weten we van de Kilse Suikerpeer?

Wat we weten van de Kilse Suikerpeer danken wij aan de overlevering door een man van 91 met een boomgaard, die in het huis bij de boomgaard geboren is en daar zijn hele lange leven gewoond heeft. Hij weet nog dat in zijn kinderjaren zijn vader een ent van de Kilse Suikerpeer op een Dirkjespeer liet zetten. De Dirkjespeer zelf leeft nog steeds, enkele takken dragen zelfs nog Dirkjesperen als vrucht. Liefkozend noemt de oude baas zijn erboven op geënte peer de “Kila Sucra”. Dit is dus een soort potjes-Italiaans voor Kilse Suikerpeer.

Het getuigenis van slechts één man dat het peertje van het oude (streek)ras “Kilse Suikerpeer” is, zal bij kritische pomologen de wenkbrauwen doen fronsen. Dit artikel gaat ervan uit dat de Kilse Suikerpeer inderdaad een regionaal rasje is geweest. Dit in het besef dat bij nader pomologisch of DNA-onderzoek zou kunnen blijken dat de Kilse Suikerpeer onder een andere naam al beschreven is.

Afgelopen winter troffen twee leden van de regionale Agrarische Natuur Vereniging Altena-Biesbosch deze boom in beroerde toestand aan. Besloten werd tot een bemestings- en snoeiactie. Tevens werd een vijftal nog entbare takjes van de Kilse Suikerpeer ontdekt. Deze takjes werden met succes geënt. Inmiddels zijn er weer 5 nieuwe Kilse Suikerperenboompjes. En ook de oude boom kreeg na het snoeien en bemesten weer levenslust. Weliswaar bleef de dode hoofdgesteltak om veiligheidsredenen staan. Maar het ferm gesnoeide gebied rond de oude entplek begon nieuw leven te laten zien. En zowaar, er kwamen weer vruchten aan de

boom. Zowel het deel Dirkjespeer als het deel Kilse Suikerpeer van de perenboom gaven dit jaar vrucht. Tijd dus om de vruchten van de Kilse Suikerpeer letterlijk voor het eerst en definitief in beeld te brengen!

Waarde, smaak en gebruik

De Kilse Suikerpeer is zelfs in ietwat onrijpe toestand ook lekker. Hij smaakt enigszins als de Noord-Hollandsche Suikerpeer. Maar hij is wat frisser en iets aromatischer dan een gewone Noord-Hollandsche Suikerpeer. Als lekker fris niet te zoet snoepeeertje is de peer niet te versmaden.

De oude baas van 91 gaf ook nog aan dat de peer ook geschikt is als stoofpeer. Ook in dat opzicht lijkt hij op de Noord-Hollandsche Suikerpeer. Verder is het afwachten hoe de omvang en smaak van de vrucht zullen uitvallen aan een nieuw boompje in plaats van aan een bijna een eeuw oude boom. Gelukkig kunnen we zeggen dat met 5 nieuwe boompjes en nieuw enthout aan de oude boom we nog een antwoord op die vragen zullen krijgen. De regionale Agrarische NatuurVereniging Altena-Biesbosch heeft bewerkstelligd dat een stuk fruitcultuurhistorie bewaard is gebleven.

Is Kilse Suikerpeer een internationaal ras uit ver vervlogen tijden?

Als je aan de pomologische weg timmert en je artikelen ook nog es voorlegt aan andere pomologen, vraag je bewust om bekijks. In het vak van de pomologie bestaan geen 100%-zekerheden, zeker niet als het om oude rassen gaat, en nog minder als het om (vermeende) streekrassen gaat. Daarom had ik aanvankelijk verondersteld dat de Kilse Suikerpeer een regionaal rasje is. Dit in het besef dat bij nader pomologisch of DNA-onderzoek zou kunnen blijken dat de Kilse Suikerpeer onder een andere naam al beschreven is”.

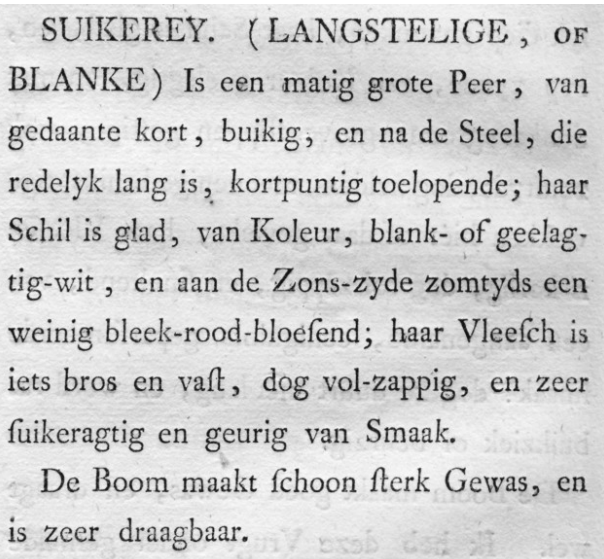
Jan Veel, hoofdredacteur van de Pomospost en pomoloog, ging naar aanleiding van het eerste artikel over de Kilse Suikerpeer zijn bibliotheek in. En kwam met een suggestie die ik zo dadelijk

zal vermelden. Maar eerst nog het volgende. In een eerste concept van het artikel had ik over Kille geschreven:

“En gelet op de ligging van Kille aan de oude legerbaan van Napoleon van Parijs naar Amsterdam, moet men ook niet verbaasd staan als ooit zou blijken dat hier een oud Frans rasje opgedoken is dat onder een streeknaam verder geleefd heeft”.

Omdat ik mensen die vinden dat ik breedsprakig kan zijn graag een plezier doe, had ik deze zin uiteindelijk geschrappt. Misschien ten onrechte, maar nu komt de suggestie van Jan Veel naar voren; **de Kilse Suikerpeer is mogelijke de Langstelige Suikerey.**

De wordt voor het eerst beschreven door Knoop in zijn fameuze boek uit 1758. Andere benamingen bij Knoop zijn: *Langstelige Suiker-Peer. Blanquet à longue queue. Sucrin blanc. Blanke Suikerey of Suiker-Peer.*

SUIKEREY. (LANGSTELIGE, OF BLANKE) Is een matig grote Peer, van gedaante kort, buikig, en na de Steel, die redelyk lang is, kortpuntig toelopende; haar Schil is glad, van Kolor, blank- of geelagtig-wit, en aan de Zons-zyde zomtyds een weinig bleek-rood-bloefend; haar Vleesch is iets bros en vast, dog vol-zappig, en zeer fuikeragtig en geurig van Smaak.

De Boom maakt schoon sterk Gewas, en is zeer draagbaar.

Ik heb eigenlijk geen goede argumenten waarom de suggestie van Jan Veel niet zou kloppen. De kleur is, zeker op afstand, wat matgroen, wat het wordt in echt rijpe toestand moeten we nog beleven. Aan de zonzijde zit her en der wat bleek-rode blos. De puntig toelopende vrucht bij de lange steel spoort ook. Buikig en kort is een vrij subjectief begrip; maar in Knoop staan nogal wat wel afgebeelde peren die minder buik en meer lengte hebben dan onze Kilse Suikerpeer. Maar de Kilsen verschillen onderling in hoe zeer zij buikig dan wel minder buikig zijn. Qua verdere eigenschappen verwijst Knoop naar de Grauwe Suikerey.

Deze is (alleen) anders omdat ie vlekken en stippen heeft. Alsdan is deze hier afgebeelde peer naar mijn mening toch iets te bol en te plat van onderen om de Kilse Suikerpeer te zijn.

De Langstelige Suikerey zelve is dan wel niet met een plaatje in Knoop te zien, hij is wel te zien in een oud Frans pomologisch boekwerk van Henri-Louis Duhamel Du Monceau, **waarop** Jan Veel mij wees. Deze afbeelding lijkt inderdaad meer, liever gezegd: sterk op onze Kilse Suikerpeer.

Slot

Het laatste woord is nog niet gezegd over of de Kilse Suikerpeer de Langstelige Suikerey van Knoop is, ofwel de Blanquet à longue queue. Als het die oude Franse peer zou zijn, komen we nu een peer tegen die in Frankrijk in 1690 werd aanbevolen voor de dis van de koning van Frankrijk! In ieder geval hebben we iets klassieks aan de haak geslagen! Gelet op de ligging van Kille langs de cultuur- historische Napoleonische route tussen Frankrijk en Amsterdam (vlak bij Keizersveer) zou het zeker niet onmogelijk zijn dat een oud Frans ras voortleeft onder een streeknaam. Er zitten zoveel trekken van de Langstelige Suikerey in, dat een nauw erfelijk verband realistisch te achten is. Maar de vraag blijft of de Kilse Suikerpeer identiek is aan de Langstelige Suikerey. Alleen DNA-onderzoek zou uitsluitsel kunnen geven.

Voorwaarde is dan wel dat er nog genetisch materiaal van de door Knoop en onze (en wellicht zijn) Franse vriend rond 1750 bedoelde Suikerperen is. Of die voorwaarde (eenduidig) vervuld kan worden, is de vraag. Vermoedelijk is DNA-onderzoek mogelijk, want onze Italiaanse vrienden in Piemonte hebben een kennelijk recente foto van een Langstelige Suikerpeer.

Op de volgende pagina vindt u een paar van mijn foto's van de peer aangevuld met een afbeelding gevonden op een biodiversiteitsite van de Italiaanse regio Piemonte <http://www.regione.piemonte.it/agri/biodiversita/ero/bianchetto.htm> .

En ook een 18e eeuwse prent van de Langstelige Suikerpeer zoals beschreven door Duhamel de Monceau in zijn *Traité des arbres fruitiers* uit 1768. :

<http://www.philographikon.com/imagesbotanicals/poiteaublanquetqueue.gif> .

Bas van Andel

Kilse suikerpeer of Blanquet a longue Queue

18e eeuwse gravures van Duhamel de Monceau en Poiteau

Foto's van de Kilse suikerpeer

Links een foto van de Blanquet, uit Piemont, (Italië), rechts de Kilse Suikerpeerl

Foto1. Opengescheurde bast van de Bleue de Belgique

Foto 2. Reine Victoria met veel dood weefsel.

Foto 3. L. 3 gezonde pruimen, R. onvoldragen
noodrijpvruichten.

Foto 4. Vucht- en bloemknopsterfte.

Ziekten en plagen

Het gaat slecht met mijn pruimenboom.

*Het begon allemaal zo goed in het voorjaar. De pruimenboom bloeide uitbundig, zat goed in het blad en de vruchtzetting was royaal. De zomer was nog maar amper begonnen of er kwam een kentering. De vruchten groeiden slecht, vlekken op de bladeren die later gaatjes vormden, ingezonken plekken in de bast, de bast springt open met daaronder dood weefsel, blaadjes vergelen en de jonge vruchten worden snel noodrijp. Kommer en kwel, dat luistert naar de naam *Pseudomonas syringea* of naar zijn familie *Pseudomonas morsprunorum*.*

De twee bacteriesoorten *Pseudomonas syringea* en *Pseudomonas morsprunorum* komen wereldwijd in grote hoeveelheden voor. Ze veroorzaken de belangrijkste bacterieziekte aan steenfruit, zoals pruimen, kersen, abrikozen en perziken en wordt bacteriekanker genoemd. Ook op appel en peer komen deze aandoeningen voor als scheut-, vruchtknop- en bloesemsterfte.

Ziektebeeld.

Vooraf jongere en sterk groeiende bomen zijn extra vatbaar zijn voor bacteriekanker. De belangrijkste symptomen zijn de volgende.

- In de voorzomer begint het blad te verwelken en geel te kleuren, dit proces voltrekt zich in enkele dagen. Het kan een enkele tak zijn of de gehele boom.
- Het blad kan worden aangetast. Er komen kleine lichtgroene vlekjes met een diameter van 1 tot 2 mm, omgeven met een geel tot rode smalle rand. Later vallen deze aangetaste plekken, na bruine of zwarte verkleuring, eruit en ontstaan gaatjes. Verwar het uiterlijk niet met hagelschotziekte.
- De jonge vruchten volgroeien niet, vervormen en worden noodrijp. (foto 3)
- Bloemknoppen sterven af of bloeien nog zeer korte tijd en sterven af. (foto 4)
- Men vindt ingezonken plekken op de stam en gesteltakken, vaak met een paars-rode gloed. Wanneer men op deze plekken klopt klinkt er een hol geluid. Onder deze ingezonken plekken is het houtweefsel roodbruin verkleurd en vergaan.

- Open gescheurde bast met perkamentachtige vellen, het donkerbruine dode weefsel wordt zichtbaar. (foto 1 en 2)
- Op de ingezonken plekken en bij de grotere snoeiwonden treedt dikwijls gomvorming op.
- De onderstam blijft over het algemeen gezond en produceert extra opslag.
- De stam en gesteltakken krijgen een wat hoekig en kantig uiterlijk door de ingezonken plekken en de strak gespannen bast.
- Ten slotte sterft één of meerdere takken of totale sterfte van de gehele boom. Ook dit proces kan zich in enkele dagen voltrekken.

Besmetting in de winter.

In de natte herfst maar vooral in de vochtige zachte winter vindt de infectie plaats. De winterperiode is voor de vruchtboom een rustperiode waarbij de sapstroom op een "laag pitje" staat, maar ook het afweermechanisme tegen ziekten en bacteriële besmettingen liggen daardoor op een laag niveau. Ideale omstandigheden voor de bacterie om zich voort te planten en zich verder te verspreiden. Temeer omdat de bacterie zich thuis voelt in deze winterse en vooral vochtige omstandigheden. De *Pseudomonas* bacterie infecteert de boom via het blad en stambeschadigingen. De beschadigingen kunnen als volgt ontstaan:

Zonnebrand.

Hoewel zonnebrand heel andere associaties oproept gaat het toch om een felle zon aan een strakke blauwe hemel bij vorstig winterweer. De donker gekleurde vruchtboom absorbeert

---

gemakkelijk de warmtestralen van de winterzon, die door hun korte golflengte (magnetron-effect) diep door dringen. Het onderlinge temperatuurverschil in de boom, bij dit weertype, kan oplopen tot een 25-30°C. Aan de zuid- / zuidwestkant van de boom loopt de temperatuur al snel op tot een 20°C. terwijl aan de noordelijke schaduwkant een matige vorst heerst van -5 °C. Het gevolg van de winterzon is dat het weefsel gedeeltelijk gaat ontdooien. Na zonsondergang of plotselinge schaduw zal er opnieuw een snelle bevroering optreden. De cellen kunnen door deze snelle temperatuurwisselingen de vochtbalans niet op peil houden waardoor inwendige ijskristal-vorming tussen en in de cellen plaats vindt. Gevolg hiervan is dat het cambium en het celweefsel afsterven en dode plekken en beschadigingen in de bast veroorzaken.

Kleine vorstscheuren.

Vorstscheuren zijn verticale scheuren die de bast beschadigen omdat het hout van de vruchtboom niet overal in dezelfde mate uitzet en krimpt wanneer de temperaturen heftig schommelen.

Grote vorstscheuren.

Grote vorstscheuren ontstaan door bevroering van water wat tussen het cambium en het hout zit en dat afkomstig is van de niet bevroren boomwortels.

Groescheuren.

Snoeiwonden.

Besmetting in het voorjaar.

Schade die in de herfst en winterperiode is aangericht, is in het voorjaar pas duidelijk te zien. In het voorjaar vindt verdere aantasting van bloesem, jonge loten en vruchten plaats. De bacterie leeft in de zomer voort op de bladeren. Infecties via het blad ontstaan, net als bij de stam, door beschadigingen en wonden bij de bladnerven, lavlekken en scheurtjes in het blad. Hoge luchtvochtigheid en een temperatuur van 23-28°C bevordert het besmettingsverloop.

Hoe te voor komen.

Het bestrijden van de ziekte ligt met nadruk op het voorkomen van de aandoening. De "medicijnkast" brengt geen uitkomst. Koperhoudende preparaten, in Nederland uit de handel genomen, leveren een lichte verbetering op maar beslist niet voldoende. Schimmelwerende middelen, fungiciden, kunnen infecties via het blad wat intomen echter ook dit is onvoldoende.

De volgende maatregelen zijn gericht om een vitale boom te verkrijgen en stressfactoren zoals droogte, wateroverlast en hoge mestgiften uit te schakelen. Vitale bomen bieden meer weerstand tegen de aantasting en hebben een grotere kans om te overleven. Belangrijke maatregelen om aantasting te voorkomen:

- Kalk de stammen wit om vorst- en zonbrand-scheuren te voorkomen.
- Zorg voor een goede ontwatering.
- Geef geen stikstof bemestingen meer na eind juni, zodat de jonge scheuten goed kunnen verhouten en winterhard worden.
- Snoeiwerkzaamheden uitvoeren in een droge zomerperiode. De wonden groeien dan snel dicht, infecties hebben dan minder kans.
- Extra zorg voor de boom door het afdekken van de boomspiegel met een laag organisch mulchmateriaal voor een constante vocht-huishouding.
- Bomen die lang doorgroeien zijn extra gevoelig voor vorstschade omdat ze niet kunnen afharden. Bemest de boom daarom vroeg in het voorjaar, ook kalk- en bladbemesting is aan te raden.
- Verwijder aantastingen bij droog zomerweer, en dek ze af met een kankerwerend wondmiddel. Ook mechanische beschadigingen, b.v. door het maaien, afdekken.
- Zorg voor goed doorlatende grond, verdichte grond en natte plekken bevorderen de aantasting.

Jans Koops.

Creatief Culinair

In Creatief Culinair eerst een leuk artikel door Johannes Nijmeijer over wijn, cider en calvados. Gevolgd door een recept van Alie Mulder hoe je druivenwijn (wijn) kunt maken. Een wijn die net zo lekker is als het wijntje, dat vrienden hebben meegenomen uit Frankrijk. U weet wel, van dat kleine wijnboertje ergens in de Provence. Hubertine Wibier heeft weer enkele heerlijke recepten, dit keer voor het maken van een compote en moes van appels, peren, pruimen en combinaties daarvan. Tenslotte beschrijft Inge Kuper een recept voor het maken van een Sloveense walnotentaart. Tijdens een snoeidag in de afgelopen winter vertelde zij daar zo enthousiast over, dat wij u dit recept niet willen onthouden, vooral nu de nieuwe oogst walnoten er weer aankomt.

Gerrit J. Pollard

Vrucht en wijn

Met appels kun je wijn maken, maar ook heerlijke ciders en deze kun je ook nog destilleren. Na het destilleren en een tijdje rijpen op hout krijg je de bekende calvados. In het nummer Winter 2006 heb ik geschreven over de bereiding van wijnen in het algemeen.

Het maken van appelwijn is pas echt ontstaan aan het begin van de 19e eeuw toen de bietsuiker op de markt kwam, waarmee het alcoholpercentage van appelwijn op gelijke hoogte gebracht kon worden als die van druivenwijn. Veel ouder zijn de ciders. Het maken van cider is net zo oud als het maken van druivenwijn. Oorspronkelijk vond vergisting plaats door wilde gistcellen die in de appel aanwezig is. Het proces is aanvankelijk hetzelfde, alleen er wordt geen extra suiker aan toegevoegd. Op basis van de eigen suikers is bij cider een maximum alcoholpercentage bereikbaar van 4,5%.

Frankrijk is een groots wijnland. In het noordelijk gelegen Normandië wordt veel cider geproduceerd. Bij ciderbereiding spreekt men daar van een vloeibaar mozaïek: iedere appelsoort draagt zijn steentje er aan bij. De appels worden onderverdeeld in drie soorten: zoet, bitter en zuur. Men neemt meestal per twee bittere, twee zoete appels en een zure. De zure appel verleent frisheid, de bittere appels zorgen voor structuur en looistoffen, de zoete appels voor mildheid en alcoholische kracht.

In het wijngilde "De Braamstruik" wordt vaak collectief gewerkt. Men maakt men er dan een feestelijke snij-, maal- en persdag van. Ieder neemt z'n eigen appels mee waardoor er voor ieder een mix van diverse appelsoorten kan worden gemaakt.

Nadat de vruchten gewassen zijn, worden ze gemalen met een pulpmolen en in kuipen gedaan en dan mag het pecto-enzym z'n werk doen. Na het persen wordt de verse most in houten vaten of in tanks gedaan en aan zichzelf overgelaten. Door lagere temperaturen te hanteren verloopt de gisting traag, ongeveer drie maanden.

Grote producenten filteren en pasteuriseren maar kleinere boeren werken ongefilterd met behoud van meer smaak- en geurstoffen. Uitgist haalt cidre brut (droge cider), 4,5 volumeprocent.

Om een goed schuimende cider te krijgen wordt de cider vroegtijdig gebotteld met enig restsuiker. Door de vergisting op de fles van de restsuiker wordt er alsnog koolzuur (CO²) ontwikkeld waardoor er druk ontstaat op de fles.

Sommige ciders laat men een jaar rijpen voor een hoger doel: zij worden de basiswijn van calvados.

Calvados wordt, net als cognac, in twee fasen gestookt. Bij de eerste destillatie wordt de rauwe brandewijn met 30% alcohol opgevangen. Bij de tweede destillatie worden de onreinigheden van de voor- en naloop eruit gehaald en wordt alleen het hart opgevangen. Het gemiddelde alcoholpercentage moet dan ongeveer 70% worden. Eerst gaat de calvados in eikenhouten vaten waar het destillaat de aroma opdoet en looistoffen van het hout opneemt. Daarna volgt het moeilijkste: namelijk 3 jaren wachten. Het houten vat moet wel voortdurend aangevuld worden want er verdampt wel veel via het houtwerk. In die tijd wordt de alcohol zachter en krijgt de drank een licht gele tint.

Hoe zit dat nu met de accijnzen? De wet laat niet toe dat er zonder accijnsoverdracht wordt gedestilleerd, wel wordt getolereerd dat er op kleine schaal voor eigen gebruik bier en wijn worden gemaakt. Proost.

Johannes Nijmeijer
(wijnkilde De Braamstruik)

Triomphe d'Alsace en wijn

Bij een zuidmuur In onze tuin hebben we al heel wat jaren de Triomphe d'Alsace (ook wel Triumph d'Alsace genoemd) staan, een druivensoort die zeer geschikt is voor ons klimaat. Het is een sterk ras, weinig gevoelig voor ziekten. De druiven rijpen goed af en zijn prima van smaak (voor de kritische proever een beetje 'foxy'). De trossen en druiven zijn klein, dat hoort bij het ras. Vaak heeft elk trosje wat onvoldoende uitgegroeide vruchten. Deze kunnen na het oogsten verwijderd worden.

De Triomphe is een zeer krachtige groeier. Hij wordt gesnoeid zoals elke druivenstruik, maar 'het okseldieven' moet vaker en regelmatig gebeuren anders wordt het een wildgroei. Meestal komen er drie trosjes aan een vruchtdragende tak. Twee of tenminste één worden weggeknipd opdat de druiven in september/oktober goed afrijpen. De meeste blauwe druivensoorten hebben wit vruchtvlees. De Triomphe heeft echter rood vruchtvlees en de schil is paarsblauw. Daardoor is het voor (amateur-) wijnmakers heel leuk om van deze druivensoort een mooie donkerrode wijn te maken (ook de jonge druiventakken zijn roodachtig).

Omdat in Nederland gekweekte druiven minder suiker en meer zuur bevatten dan de druiven in wijnlanden, voegen we wat suiker en wat water toe. Wijndruiven in bijvoorbeeld Frankrijk bevatten van nature ongeveer 200 gram suiker per liter sap. Als alle suiker door de gist is omgezet, zit er ± 12 % alcohol in 'het sap' en is dan wijn geworden. De hoeveelheid zuur is van nature goed. In onze gekweekte, rijpe druiven zit gemiddeld 150 gram suiker per liter sap. We moeten per liter nog 50 gram suiker toevoegen om ook 12 % alc te verkrijgen. In een later stadium tijdens het hevelen in het wijnmaakproces voegen we wat water toe om het teveel aan zuur af te zwakken.

5 liter wijn van druiven: droog, 11 – 12 % alc

Ingrediënten: ± 6 kg Triomphe d'Alsace of andere druiven, ontsteeld (geeft ± 5 liter sap na pulpgisting), 250-300 gr suiker - in het druivensap zit van nature al 5 x 150 gram = 750 gram suiker (we nemen iets meer suiker vanwege de verdunning later, met water), 2 thl pecto-enzymen, 1 thl gistvoeding, 1 thl wijngist, ± 7 kg druiven met steel is nodig voor 6 kg ontsteelde druiven (eerst wassen, dan ontstelen).

Bereiding:

- Maak pulp van de druiven (met de handen en/of een stamper) in een ruime emmer. Voeg pecto-enzymen en gistvoeding toe. Doorroeren. Strooi de wijngist op de pulp.
- Dek de emmer af met een doek. Na 24 uur zal de gisting op gang zijn gekomen. Daarna per dag de drijvende 'koek' 2 tot 3 keer doorroeren. Afdekken met een doek.
- Op de derde dag de suiker erin strooien en doorroeren. Totaal 4 dagen pulpgisten.
- De pulp zeven door niet te grof vitragedoek in een vergiet boven een emmer. Meet de hoeveelheid 'most'.
- Doe eerst niet meer dan 3,5 liter most in de 5 literse gistingfles (er kan nog veel schuimvorming zijn). Plaats het waterslot. Zet de overige ± 1.5 liter tijdelijk koel weg in b.v. 2 literse fles met een propje keukenpapier, of op een andere manier (de fles voor niet meer dan ¾ vullen, schuimvorming).
- De gisting vertraagt bij koude temperatuur. Na 2 à 3 dagen de 3,5 liter aanvullen met de achtergehouden most.
- Na 3 à 4 weken overhevelen als de wijn is uitgest. De wijn aanvullen met water (zal ± 2,5 dl zijn), het zuur in de wijn wordt hierdoor gereduceerd. Na 6 tot 8 weken weer hevelen en dan nog eens na 8 tot 10 weken.
- Bottelen na ¾ tot 1 jaar, als de wijn stabiel is.

Veel succes en plezier met het spannende avontuur van zelf wijn maken.

Alie Mulder, www.wijngildebraamstruik.nl

Moes en compote

“Ik stamp je tot moes” doet de mens huiveren want dan staat je meestal niet veel goeds te wachten! Op ons kleine ambachtelijke fruitbedrijf bezigen wij die term regelmatig als we overgaan tot de productie van moes of compotes. Wij maken moes en compote van heel veel fruit, zoals aardbei, kers, pruim, abrikoos, rabarber appel en peer. Het verschil tussen compote en moes is dat er in compote stukjes fruit zitten. Ik geef u nu een eenvoudig recept van appelcompote. Wij gebruiken geen water om de appel te koken maar vers sinaasappelsap.

Ingrediënten: 1 kilo geschilde appels, liefst een stevige appel zoals Cox of Elstar, citroensap, 150 cc sinaasappelsap, suiker naar believen (of een zakje vanillesuiker), koekkruiden van Silvo of kaneel.

Bereiding: Schil de appels en snijdt de partjes in dunne schijven. Doe de schone partjes in een pan met water en citroensap (voorkomt verkleuring). Doe vervolgens de partjes in een pan met het sinaasappelsap. Kook de partjes gaar. Voeg er naar eigen smaak suiker of vanillesuiker toe en om een volle kruidige smaak te krijgen kunt u naar eigen smaak koekkruiden of kaneel toevoegen.

Wilt u meer dan een kilo koken dan kunt u dat het beste bewaren in de diepvrieskast. Als u een aantal weken melkpakken verzamelt, die openknipt en goed uitwast, en in elk pak een diepvrieszak doet, dan krijgt u mooie vierkante pakjes in de diepvries. Als u moes wilt dan pureert u het fruit als het gaargekookt is eenvoudig.

Heerlijke combinaties zijn: appel - aardbei, appel - peer, perenmoes met gember, pruimenmoes of compote, rabarber - abrikoos.

In principe kunt u alle appels gebruiken. Een heel verrassende smaak geeft een mand gevuld met allerlei soorten valappels.

Ik wens u een goede appel- en perenoogst en mocht u eens zin hebben om op bij ons te komen kijken dan bent u van harte welkom. Wij laten graag aan groepen onze boomgaard zien en vertellen u graag over de verwerking. U kunt ons bereiken op nummer 0598 446434.

Met vriendelijke groet, Hubertine Wibier.

Sloveense walnotenpotica (pootietsa)

Elke familie in Slovenië heeft zijn eigen recept voor deze walnotentaart. Hier volgt één van de recepten.

Ingrediënten:

Voor de taartbodem van twee taarten heeft u nodig: 700 gram bloem, 120 gram boter, 80 gram suiker, 20- 30 gram verse gist, 200 ml warme melk, 1 ei, 2 eierdooiers, vanillesuiker, 1 theelepeltje zout, klein beetje geraspte citroenschil
Voor de vulling: 700 gram gemalen walnoten, 100 cl melk, 250-350 gram suiker, Beetje geraspte sinaasappelschil, 200- 250 gram rozijnen.

Bereiding:

Gist mengen met 2 à 3 lepels bloem, 1 lepel suiker en wat lauwe melk. Laten wellen. Meng de lauwe melk en de suiker, de 2 dooiers, het ei, de gesmolten boter en de vanillesuiker. Gezeefde bloem, gismengsel, zout en citroenschil

erbij. Mengen totdat het niet meer aan de rand van de schaal blijft plakken. (15 minuten).Laten rijzen.

Verdeel het gerezen deeg in tweeën. Kneed deze goed en laat het daarna nog een keer rijzen. Daarna op een met bloem bestoven doek uitrollen tot mesdikte. Vulling, behalve rozijnen, erover verspreiden. Rozijnen erover. Deeg oprollen door doek aan een kant langzaam op te tillen. 10 minuten in de oven bij 50 graden, zodat het deeg nog een keer kan rijzen. Deeg een aantal keren inprikken met houten stokje. Daarna de temperatuur 75 minuten omhoog tot 160 graden. Rol de potica als hij klaar is in een doek en laat het afkoelen. Suiker over strooien. De melk in de vulling kan vervangen worden door room of cottage cheese.

Inge Kuper.

Buiten Geluiden

Dit keer in de rubriek Buiten Geluiden het Landschapsbeheer Nederland. De NPV werkt reeds een aantal jaren samen met het Landschapsbeheer met tot het geven van snoeicursussen. Daarnaast zal samen met het Landschapsbeheer Groningen op 6 oktober 2007 de themadag "Laand en Vrucht" worden georganiseerd. Deze dag wordt dit jaar voor de derde keer gehouden op de lokatie Roderwolderdijk 60 van het Landschapsbeheer, nabij Hoogkerk van 10.00 tot 16.00 uur.

Gerrit J Pollard.

Landschapsbeheer Nederland: Zorg voor ons landschap

De twaalf provinciale organisaties voor landschapsbeheer vormen samen Landschapsbeheer Nederland. Dit samenwerkingsverband streeft naar behoud, beheer en ontwikkeling van een ecologisch en mooi cultuurlandschap met een streekeigen karakter. Landschapsbeheer werkt nauw samen met particulieren, boeren en overheden, die samen eigenaar zijn van 80 procent van het Nederlandse buitengebied. Met haar expertise en de inzet van duizenden enthousiaste vrijwilligers levert Landschapsbeheer een bijdrage aan de verdere ontwikkeling van ons levende landschap. Belangrijk einddoel is dat mensen zélf aan de slag gaan met de zorg voor het landschap bij hen in de buurt.

De activiteiten van Landschapsbeheer zijn ondergebracht in vier kernprogramma's:

Maak je erf goed

Met inzet van kennis en middelen stimuleert Landschapsbeheer de ecologische ontwikkeling van de grond waarop wij wonen en werken. Zij doet dit met oog voor de regionale verscheidenheid die onze provincies elk een eigen karakter geeft. Natuurlijk groen rond huis en bedrijf betekent meer dan een ideale woon- en werkomgeving. Het zorgt voor evenwicht tussen mens en natuur. Zo'n omgeving is een erf, in de ruimste zin van het woord.

Ruimte voor plant en dier

Landschapsbeheer streeft naar integrale landschapszorg met speciale aandacht voor het

verbeteren van leefgebieden voor bedreigde en/of streekeigen plant- en diersoorten. De provinciale organisaties beschikken over de specifieke kennis die nodig is om de regionaal sterk verschillende leefgebieden ook op kleine schaal in stand te houden, zoals in boomgaarden en groenstroken. Dat verzekert een levend landschap voor de toekomst.

Bakens in de tijd

Natuur en mens laten sporen na in het landschap. En er komen voortdurend nieuwe sporen bij: van pingoruïnes uit de ijstijd en grafheuvels uit de prehistorie, tot houtwallen, knobomen en zelfs de begroeide vuilnisheuvels van nu. Die natuurlijke en culturele landschapselementen vertellen verhalen over ons landschap. Landschapsbeheer leert ons die verhalen lezen en stimuleert daarmee het beheer van landschapselementen zodat zij ook in de toekomst een eigen plaats hebben.

Dat doen we samen

Landschapsbeheer is een professionele vrijwilligersorganisatie. Samen met grondeigenaren werken duizenden vrijwilligers aan beheer, herstel en ontwikkeling van ons landschap. Zij doen dat met kennis van de bijzondere landschappen die Nederland heeft, zoals de Drentse hei, de Brabantse vennen en de Noord-Hollandse polders. Landschapsbeheer zorgt voor opleiding, begeleiding, gereedschap en veilige werkomstandigheden.

Wat betekent Landschapsbeheer Nederland voor eigenaren en bezitters van fruitbomen?

De provinciale organisaties voor landschapsbeheer organiseren al tientallen jaren meerdaagse cursussen voor de aanplant en de snoei van hoogstamfruit. Daarin besteden ze uiteraard ook aandacht aan de vormsnoei en het wegwerken van achterstallig onderhoud.

In sommige provincies bestaat bovendien de jaarlijkse bestelactie "Boeren planten bomen". Via die actie kunt u onder andere hoog- en halfstambomen bestellen, inclusief palen, boomband en korven. Soms kan dat zelfs tegen een gereduceerde prijs.

Daarnaast werken er bij alle provinciale organisaties landschapsbeheer adviseurs die ingeschakeld kunnen worden als u vragen heeft over aanplant en onderhoud van fruitbomen of

andere soorten beplanting. Sommige provincies hebben onderhoudsploegen werk die ze tegen vergoeding inzetten bij onderhoud of aanplant. Ook vrijwilligersgroepen werken nogal eens in boomgaarden. Dit is een interessante optie wanneer u werk hebt aan bijvoorbeeld knotbomen of een singel rond uw boomgaard. Tenslotte kunt u publicaties bij de provincies en bij Landschapsbeheer Nederland bestellen, zoals Hoogstamfruit en De teelt van leifruitbomen.

Voor (mail-)adressen, telefoonnummers en een overzicht van publicaties kunt u het beste kijken op de site www.landschapsbeheer.nl. Via de link 'In de provincie' krijgt u alle provincies in beeld. Daar ontdekt u welke cursussen de komende winter in uw provincie worden gegeven.

Paul Jacobs en Paul Minkjan.
Landschapsbeheer Nederland

Fruithof en NPV ontvangen POM-Noord-Holland

Zaterdag 18 augustus bezocht een aantal leden van de POM- Noord-Holland (kortweg de POM) de NPV-collectie in de Fruithof te Frederiksoord. De POM is een zustervereniging van de NPV met een vergelijkbaar aantal leden. Sommige POM-leden zijn eveneens lid van de NPV en ook het omgekeerde komt voor. De determineercommissie van de NPV is meestal aanwezig op de POM-tentoonstelling voor het determineren van meegebracht fruit. Ook op evenementen is er door beide verenigingen wel eens samengewerkt met het geven van voorlichting en demonstraties van enten en fruitverwerking. Voor de Fruithof reden genoeg om het NPV-bestuur te vragen voor dit bezoek mede als gastheer op te treden.

Nadat ongeveer 50 gasten na een lange busreis arriveerden en van koffie en koek waren voorzien werden ze welkom geheten door de voorzitters van NPV en Fruithof. De NPV-voorzitter geeft in het kort aan hoe de relatie tussen NPV en Fruithof zich heeft ontwikkeld. De Fruithof is als dochter van de NPV opgegroeid en via de gebruikelijke groeistuipen van kind naar puber naar adolescent in het stadium van volwassenheid terechtgekomen. De NPV heeft als ouder moeten accepteren dat de greep op de dochter steeds losser werd en dat er uiteindelijk van bemoeienis in de zin van bevoogding geen sprake meer kan zijn. Het proces heeft af en toe zijn moeilijke momenten gehad Nu is er sprake van een wederzijdse acceptatie van elkaars eigenheid en van afstemming en samenwerking waar dat mogelijk en gewenst is.

De voorzitter van de Fruithof sluit hierbij aan en brengt naar voren dat de Fruithof als 'zelfstandige dochter' ook een aantal nieuwe vrienden heeft gekozen. Dit zijn de Gehandicaptentuin en het Corso Frederiksoord. In gezamenlijkheid kunnen ze met meer middelen en mensen beter de onderlinge doelstellingen realiseren.

De gasten uit Noord-Holland krijgen vervolgens een rondleiding door de boomgaarden waarbij het stralende weer een welkome onderbreking is van vele regenachtige en te koude dagen. Helaas dragen, als gevolg van een felle nachtvorst laat in het voorjaar, veel bomen weinig en soms ook geen fruit. Toch blijken de gasten geïnteresseerd in de wijze van opzet van de boomgaard en de voor pomologen interessante zaken zoals boomvorm, snoeiwijzen wijze van enten, singelbeplanting rond de boomgaarden. Ook wordt met meer of minder succes af en toe getracht een appel of peer te determineren. Na afloop van de rondleiding nemen de gasten afscheid, niet na te zijn voorzien van het zomernummer van de Pomopost. Voor degenen die na deze rozige dag niet in de bus in slaap vallen is er op deze manier enige lectuur voor de terugreis.

Dick Smith, voorzitter NPV.

Agenda

- 22 september **Instructie in het determineren** van diverse fruitsoorten in de boomgaard van de Fruithof te **Frederiksoord**. De cursusbijdrage is €25.-- en is gratis voor NPV-leden. Aanmelding bij Josje Regout: josje@oudefruitrassen.nl. of 0172-571918 10. 30 tot 15.00 uur
- 23 september (zondag) Hackfort-festival, georganiseerd door Natuurmonumenten, samen met pachters en lokale organisaties. Locatie weide bij **Kasteel Hackfort**, Baakseweg 8, Vorden. De NPV zal hier determineren. Inlichtingen: Hennie Rossel, tel 0575 - 552828, rossel@euronet.nl.
- 28 en 29 september **Fruitrassentoonstelling** van de hoogstamfruitboomwerkgroep van de POMologische Vereniging Noord-Holland. De NPV zal 29 september helpen determineren. Locatie: boomkwekerij Snel, Huizerstraatweg 2, te **Naarden**. 10.00 – 16.00 uur.
- 29 september **Determineerdag NPV** bij Erve Brooks, te **Gelselaar**, Broekhuisdijk 5. Let wel: 10.00-14.00 uur Inlichtingen: Hennie Rossel, tel. 0575- 552828 rossel@euronet.nl.
- 6 oktober Themadag "**Laand en Vrucht**", van Landschapsbeheer Groningen. Locatie: Roderwolderdijk 60, nabij **Hoogkerk**. De NPV organiseert hier een Fruittentoonstelling en determineert fruit. 10.00 – 16.00 uur. (*Heeft u bijzondere appels, peren of andere vruchten voor de stand van de NPV, neem dan contact op met Jan Veel, zie colofon*).
- 13 oktober **Oogstdag** in De Kruidhof, Schoolstraat 29b, te **Buitenpost** (nabij het NS-station). 10.00 – 16.00 uur. De NPV is aanwezig om meegebracht fruit te determineren.
- 13 oktober Dag van de Groninger Geschiedenis. Gebouw Groninger Archieven, Cascadeplein 4. 9726 AD te **Groningen**. Op de buitenmarkt kan men Groningse streekproducten proeven. De NPV toont oude fruitrassen en determineert fruit. 11.00 –17.00 uur. Toegang gratis.
- 13 oktober. Open dag bij het **Fruitteelmuseum** te **Kapelle** (Zeeland). Biezelingseweg 10, 4421 PM, te Kapelle. De NPV helpt met determineren van ingebracht fruit. 13.00 - 17.00 uur.
- 20 oktober **Determinatiedag NPV** in tuincentrum/bezoekerscentrum de Vennehage, Venneweg 8, te **Veelerveen**. 10.00 – 16.00 uur. Ook is er een kleine fruittentoonstelling. Toegang gratis.
- 27 oktober **Fruitag** in museumboerderij Welgelegen, naast de borg Verhildersum, te **Leens** (Gr.). 10.00 – 16.00 uur. Er is fruit te koop van oude fruitrassen uit de eigen boomgaard. De NPV zal aanwezig zijn om meegebracht fruit te determineren. 10.00 – 16.00 uur. Toegang gratis.
- 10 november **Determinatiedag NPV** van laat- en bewaarfruit. Er is gelegenheid om zelf te leren determineren. Ook belangstellenden zijn welkom. Plaats: Kroezehof, Wethouder Bergerweg 26 te **Assen**. 13.00 17.00 uur. Toegang gratis.

Agendaberichten voor het volgende nummer vóór 18 oktober mailen aan Dick Smith: smith-grasdijk@hetnet.nl

NB. Als u meegebracht fruit wil laten determineren, neem dan minstens vijf exemplaren van elk ras. Dit omdat veel rassen nogal variabel van vorm, kleur en grootte kunnen zijn. Bewaar het fruit in de koelkast.

Welkom nieuwe leden

Bezemer, R.	Opende
Boer, de L.	Koudum
Eijkern, van W.	Dwingeloo
Hokwerda, H	Terwispel
Knoop, van der J.	Stedum
Loman, J. en W.	Schoonloo
St. werXaam	Lelystad
St.Landschapsbeh. Zeeland	Goes

